

**VOJENSKÁ A BEZPEČNOSTNÍ SITUACE V POVÁLEČNÉM
ČESKOSLOVENSKU V KONTEXTU MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE
JAKO PŘEDZVĚST POČÁTKU STUDENÉ VÁLKY**

TOMÁŠ ŘEPA

The aim of this study is a probe into post-war events in Czechoslovakia in the context of negotiations and agreements with Poland and the Soviet Union in the military and security area. Post-war Czechoslovakia also found itself in the sphere of influence of the Soviet Union due to the course of the final combat operations of the Second World War. Local Communists came to power in all the countries the Soviet army was able to occupy to some extent during their campaign. This influenced the perception of many topics, one of the most notable of which was soon after the end of the Second World War was the solution of military and security cooperation between states in Middle and Eastern Europe. In this theme the signs of the approaching symptoms of Cold War have been identified in 1946.

Key words: security, communism, Czechoslovakian army, Ogien, OUN, UPA, cold war.

Úvodem

Cílem této studie je sonda do poválečného dění v Československu z hlediska bezpečnosti a vojenské reakce na nenadálé hrozby, a to i v kontextu jednání a dohod s Polskem a Sovětským svazem ve vojenské a bezpečnostní oblasti. Zvolenými metodami zpracování jsou přímá metoda vytěžení archivních pramenů, a to zejména z provenience Vojenského historického archivu v Praze a Archivu bezpečnostních složek tamtéž. Nápomocna je i sekundární literatura k tématu. Bezprostředně po skončení nejstrašnějšího konfliktu v lidských dějinách sice umlkly děla a lidé mohli zase začít normálně žít a přemýšlet o své budoucnosti, ale nové konflikty se již rýsovaly na obzoru. Mezi bývalými spojenci to začalo skřípat a postupně se vyprofilovaly dva nesmiřitelné tábory v rámci studené války. Ta sice nikdy v žádné své etapě nepřerostla v přímou konfrontaci, přestože k tomu zejména při berlínské (1961) a karibské krizi (1962) nebylo daleko, ale projevovala se řadou zástupných válek a kampaní. Poválečné Československo se ocitlo i kvůli průběhu závěrečných bojových operací druhé světové války ve sféře vlivu Sovětského svazu. To se projevovalo v řadě oblastí, celé období mezi lety 1945 a 1948 tak nelze nazvat klasickým demokratickým zřízením, přestože formální znaky takového politického systému splňovalo (např. volby v roce 1946 proběhly bez větších excesů), tak už v té době docházelo k řadě nezákonností a v rámci poválečného politického systému Národní fronty se mezi čtyřmi českými (čeští komunisté, národní socialisté, sociální demokraté a lidovci) a dvěma slovenskými stranami (slovenští komunisté a slovenští demokraté) neustále zvyšovalo napětí a komunisté se snažili najít jakoukoliv záminku jak své soupeře poškodit, znemožnit a odstranit.

Komunisté začali postupně ovládat a obsazovat sobě loajálními lidmi ty nejdůležitější silové rezorty jako vnitro a obranu. K tomu se přidávaly i vlivy geopolitické. Ve všech zemích, které dokázala z určité části obsadit sovětská armáda při svém tažení, se dostávali k moci místní komunisté, a to i když např. v Polsku existovala skutečně velmi významná část společnosti, která si

takový vývoj nepřála a byla ochotna proti moskevské kuratele pozvednout zbraň stejně jako proti předchozím nacistickým uchvatitelům. U polských komunistů šlo sice o vlastní občany, ale naprosto servilní vůči oficiální linii z Moskvy. To ovlivňovalo nazírání na mnohá témata, jedním z nejvýraznějších již záhy po konci druhé světové války bylo řešení vojenské a bezpečnostní spolupráce mezi státy. Je potřeba podotknout, že po válce se bezpečnostní situace v Československu zejména v pohraničí jen pomalu a pozvolna vracela do normálních kolejí, takže dohody sami o sobě by nebyly zřejmě nic zvláštního. I ze způsobu, jak byly uzavírány a jak se následně naplňovaly, můžeme cítit ideologické a mocenské hledisko postupné ztráty svobodného směřování.

Československo navíc odstoupilo Sovětskému svazu Podkarpatskou Rus, šlo svým způsobem o gesto dobré vůle ze strany Československa a jeho vedení, Edvard Beneš měl možná naivní pocit, že tímto krokem Stalina uchvální a stát se bude moci dále rozvíjet víceméně svobodně. Sověti se navíc zavázali k tomu, že splatí investice, které na Podkarpatské Rusi realizoval československý stát. K tomu však nikdy nedošlo, přestože všechny požadované prostředky byly přesně vyčísleny a řádně zdůvodněny.¹

Dne 25. května 1945 byla schválena Prozatímní organizace československé branné moci, podle níž došlo k reorganizaci československé armády. Do země se postupně vraceli vojáci, kteří bojovali proti nacismu na všech frontách druhé světové války. Území Československa bylo rozděleno na čtyři oblasti (1 Praha, 2 Tábor, 3 Brno a 4 Bratislava), ve kterých vzniklo postupně 16 pěších divizí, které doplňoval tankový sbor a dělostřelecká divize. Počáteční optimismus v plánech na přestavbu armády byl vystřídán vystřízlivěním, pramenícím z ekonomiky těžce postižené válkou a z nedostatku lidských a materiálních zdrojů, což mělo na kvalitu armády nepochybně vliv. Organizace armády vycházela z organizačního rámce československé předmnichovské armády a současně v organizaci svazků a útvarů do značné míry kopírovala válečnou organizaci a počty Rudé armády. Už od počátku se tak vytvářela situace, kdy se na starý základ přidávalo nové, a naopak nové bylo nutno přizpůsobovat starému.²

Poválečná situace a dohody v oblasti bezpečnosti v roce 1946

Poválečná situace v pohraničních regionech se zdaleka nedala označit idylickou, zejména slovensko-polské pomezí na severovýchodě a severu Slovenska se nedalo považovat za bezpečné, docházelo k nejrůznějším zločinům a případům, v oblasti působilo nemalé množství nejrůznějších kriminálních skupin či pozůstatků dezertérů po přechodu fronty či úplně jiných skupin, které měly i aspirace vzepřít se poválečnému geopolitickému uspořádání. V roce 1945 se tak do Československa dostaly při svých přesunech dočasně a v omezené míře i jednotky Organizace ukrajinských nacionalistů – OUN a jejich vojenské odnože vzniklé během druhé světové války Ukrajinské povstalecké armády – UPA, ne zcela přesně nazývané jako banderovci, tedy Banderovy³ frakce v OUN.

¹ Podrobně viz Slovenský národní archiv (dále pouze SNA), f. Úřad predsedníctva Slovenskej národnej rady, inv. č. 234, k. 266, Pamätní spis (*materiál k Zakarpatské Ukrajině).

² BÍLEK, J. – LÁNÍK, J. – ŠACH, J.: *Československá armáda v prvním poválečném desetiletí: květen 1945 – květen 1955*. Praha 2006, s. 35.

³ Stepan Bandera (1. leden 1909 – 15. říjen 1959) byl nejvýraznějším představitelem Organizace ukrajinských nacionalistů – OUN. Samotný název banderovci je nepřesný a promítá se v něm dlouhodobé působení komunistické propagandy. Pojmenování se však vžilo i proto, že stoupenci Bandery vytvářeli výraznou frakci v OUN a patřila mezi ně

Zde je potřeba uvést, že banderovci se v Československu chovali zcela jinak, než tomu bylo v Polsku. Banderovci nevnímali Československo jako zemi, se kterou by měli nevyřízené účty či nastřádané křivdy, jako tomu bylo ve vztahu k Polsku a SSSR, mnohdy při svých přesunech projevovali spíše zdrženlivost. Trestná činnost, která se pojila s aktivitami ukrajinských nacionalistů, byla zejména majetkové povahy. Jsou sice prokazatelné kontakty UPA s civilním obyvatelstvem, kdy platili za potraviny penězi či úpisy, většinou však přepadli usedlost a vzali si, co potřebovali, což vyvolávalo pochopitelně strach a nedůvěru. Etnické násilí, srovnatelné s drastickým vypalováním vesnic mezi Poláky a Ukrajinci v jihozápadním Polsku, však nikde v Československu neprobíhalo. Naopak právě příslušníci OUN a UPA měli motivaci spíše k jinému stylu chování a kontakty s civilním obyvatelstvem se snažili udržet na přijatelné úrovni pro obě strany.⁴

Konsolidace bezpečnostní situace ve slovenském pohraničí byla komplikovaná a ztížená i místními poměry, jak přírodními (hory a hluboké lesy), tak kritickým postojem značné části místních obyvatel vůči prosovětskému geopolitickému směřování (což se odrazilo i na výsledku nejbližších voleb). V roce 1946 se ani více než rok po válce na celkové situaci mnoho nezměnilo. K tomu se přidal i fakt, že mnohé incidenty nahlašované v pohraničí v roce 1946 byly obdobně jako v roce 1945 často automaticky připisovány banderovcům.⁵ Například u skupiny Júliuse Derfiňáka, která přepadávala osady a dopouštěla se nejružnější majetkové a násilné trestné činnosti již delší dobu. V tomto případě i sám vyšetřovatel opakovaně konstatoval ve vyšetřovacích spisech z roku 1947, že se za banderovce pouze vydávali.⁶

UPA skutečně několikrát v tomto období překročila hranice s Polskem, jejich záměrem v tomto období však bylo především šířit své myšlenky, rozhodně ne si znepřátelit místní obyvatelstvo⁷, a to už jen z důvodu, že chtěli svojí protikomunistickou rétorikou nějakým způsobem ovlivnit výsledek prvních řádných poválečných parlamentních voleb v květnu 1946. Významné bylo rovněž negativní působení bandy vedené Józefem Kurašem⁸, známým pod přezdívkou Ogień na pol-

především mladší a radikálnější generace nacionalistů. Stepan Bandera byl během svého života za své postoje, nacionalistické aktivity a násilný odpor i za využití teroristických metod vězněn několika režimy a jeho život jen dokládá tragický osud Ukrajiny ve 20. století. Bandera byl odsouzen za organizování atentátu na polského ministra vnitra Bronislawa Pierackého spáchaného v roce 1934 ve Varšavě. Pierackí byl paradoxně stoupencem mírnějšího kurzu vůči Ukrajincům, což dokládá rozporuplnost v činech radikálních ukrajinských nacionalistů. 30. června 1941 vyhlásili Ukrajinci ve Lvově samostatný ukrajinský stát, jehož existence byla po pouhých třech dnech ukončena zásahem gestapa. Řada představitelů OUN skončila po tomto rozhodnutí na popravišti či v koncentračních táborech, a to včetně dvou Banderových bratrů, sám Bandera byl internován ve snesitelnějších podmínkách v koncentračním táboře Sachsenhausen, kde byl přesvědčován ke spolupráci s Němci, což odmítal. Po skončení druhé světové války přesídlil do exilu do Mnichova v Bavorsku, aby se věnoval své dosavadní činnosti i nadále. Postupně jeho vliv na poválečné dění neustále upadal a dal by se označit již spíše za „politickou mrtvolu“. Pro Sovětský svaz však zůstal jako symbol ukrajinského odporu natolik nebezpečný, že bylo rozhodnuto o jeho likvidaci. Provedl ji v roce 1959 agent KGB Bohdan Stašinskij za použití kyanidu, který vstříkl Banderovi do tváře. Ukrajina získala svoji samostatnost až v roce 1991 po rozpadu Sovětského svazu. Pro mnohé současné nacionalisty na Ukrajině je odkaz Stepana Bandery stále živý a projevuje se to i na polarizaci společnosti v názoru na jeho osobu.

⁴ ŘEPA, T.: *Banderovci. Politické souvislosti, následky zneužití tématu komunistickou propagandou, návaznost na hybridní konflikt v současnosti*. Praha 2019, s. 91.

⁵ Citace z vyšetřovacího spisu: „Civilní obyvatelstvo podávalo ochotně informace o výskytu a pohybu UPA, často však jejich zprávy byly přehnané a mylné, neboť se v několika případech dodatečným šetřením zjistilo, že nešlo o banderovce, nýbrž o zběhy z pracovního nasazení – Rumuny, Bulhary, zajatce Němce apod.“ Archiv bezpečnostních složek (dále pouze ABS), f. 307, inv. j. 307-60-3, s. 162–163, Hlášení o potírání UPA ze dne 15. října 1947.

⁶ ABS, f. 307, inv. j. 307-108-6, s. 6, Tajná zpráva pro účely SNB o předstíraném přepadení ze dne 10. září 1947.

⁷ Dále k tématu jednání a pohnutek chování banderovců v Československu v tomto období viz ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Výbrané politické a vojenské aspekty*. Securitas Imperii 34, 2019, No. 1, s. 122–123.

⁸ Více k přehledu činnosti (v tomto případě během válečného období, kdy se vyznamenal v protinacistickém odboji, ale počínal si tvrdě i vůči civilnímu obyvatelstvu) Józefa Kuraše KORKUĆ, M.: *Józef Kuraś „Ogień”. Podhalańska wojna 1939–1945*. Krakov 2011.

slo-slovenském pomezí v oblasti Oravy. Mnohdy však ale také šlo o skutečně různorodé skupiny lidí loupících po celém kraji, což bylo také to jediné, co je navzájem spojovalo. Situace tedy rozhodně nebyla přehledná a civilní obyvatelstvo se leckdy a právem necítilo bezpečně.⁹

Když se vrátíme k situaci v rezortu obrany, který měl na starosti střežení hranic a zabránění pronikání ozbrojenců ať už jakéhokoliv původu do Československa, tak se ministr národní obrany při jednání v branném výboru Ústavodárného národního shromáždění na podzim 1946 nechal slyšet, že při dostatku surovin je československá armáda plně soběstačná, že průmysl poválečného Československa je schopen vyrábět veškerou výstroj i výzbroj pro potřeby armády.¹⁰

Významným faktorem, který stále výrazněji ovlivňoval budování čs. armády v prvních poválečných letech, byl vývoj v osvobozené republice. Vzhledem k tomu, že hlavní válečné operace se území Československa vyhnuly, uchovalo si svou průmyslovou vyspělost a bez větších škod zůstala i jeho hlavní průmyslová centra. Bezohledná exploatace československé ekonomiky nacistickým Německem a osvobozovací boje však přesto způsobily ekonomice velké ztráty odhadované na téměř 350 miliard Kčs. Vzdor tomu mělo československé hospodářství lepší výchozí pozice než většina evropských zemí zatažených do války. S pokračujícím rozpadem protihitlerovské koalice a prvními projevy studené války se stávala čím dál víc nerealistickou nejen Benešova představa Československa jako „mostu mezi Východem a Západem“, ale také možnost hlavních politických sil v Československu shodnout se na základních doktrinárních východiscích. Práce na tvorbě doktríny sice pokračovaly, ale chybělo jim jasné politické zadání, bez kterého nebylo možné dospět k cíli. Absence vlastní vojenské doktríny se po celé období let 1945–1948 negativně promítala do vojenské výstavby i budování armády.¹¹

S ohledem na měnící se mezinárodní situaci a bezpečnostní situaci ve slovenském pohraničí se dá ilustrovat i postupné zapojení dalších aktérů ze zahraničí, už od roku 1945 tak nešlo zdaleka jen o čistě vnitrostátní záležitost narušování pořádku či podobných deliktů, na které by měla bez problémů stačit síla armády a bezpečnostních sborů. Vojenská reakce počítající s nasazením armádních jednotek a následná další opatření v prostoru severovýchodního Slovenska se realizovala od počátku září 1945, kdy na rozkaz ministra národní obrany Ludvíka Svobody odeslalo velitelství čtvrté vojenské oblasti na východní Slovensko tři prapory pěchoty a průzkumnou četou, které byly posíleny o dvě roty samopalníků z Moravy. Oficiálně šlo o nasazení proti UPA operující ve zdejších prostoru. Jak již však bylo uvedeno, neklidná situace byla vyvolána mnohem širším výčtem nejrůznějších skupin či obyčejných kriminálních elementů, zdaleka nešlo jen o UPA, i když se dá hovořit o tom, že to byla nejpočetnější, nejkompaktnější a nejorganizovanější vojenská síla v oblasti slovensko-polsko-zakarpatských hranic, která neuznávala poválečné uspořádání a ve svém odporu si také počínala nejdohodlaněji. V kooperaci s Národní bezpečností a v součinnosti s jednotkami Rudé armády ze Zakarpatské Ukrajiny provedly vojenské síly v září 1945 průzkum Slanského pohoří a do 21. září 1945 vyčistily Čergovské pohoří.¹²

Vojenská reakce dále akcelerovala, přičemž bezpečnostní opatření se týkala i mezinárodní spolupráce a nestandardního nasazení sovětských jednotek na československém území. Na území,

⁹ V roce 1946 se chování UPA a OUN ve vztahu k Československu nijak výrazně nezměnilo. Bojová situace v jihovýchodním Polsku umožňovala banderovcům pokračovat v občasných propagandistických aktivitách i v Československu. V Polsku panovala stále ještě nepřehledná situace blížící se k občanské válce mezi nekomunistickými podzemními organizacemi (WIN: Wolność i Niepodległość – Svoboda a nezávislost, NSZ: Narodowe Siły Zbrojne – Národní ozbrojené síly). Více k tématu pohybu UPA v Československu v roce 1946 viz ŘEPA, T.: *Banderovci. Politické souvislosti, následky zneužití tématu komunistickou propagandou, návaznost na hybridní konflikt v současnosti*, s. 100–108.

¹⁰ Vojenský historický archiv (dále pouze VHA), f. Ministerstvo národní obrany 1946, k. 10, č. j. 2137, Exposé ministra národní obrany v branném výboru Ústavodárného národního shromáždění 20. listopadu 1946, s. 5–6.

¹¹ BÍLEK, J. – LÁNÍK, J. – ŠACH, J.: c. d., s. 11–12.

¹² FIALA, J.: *Zpráva o akci B*. Praha 1994, s. 61.

ze kterého se po frontových operacích Rudá armáda stáhla již v listopadu 1945. Bez ohledu na to, že se UPA v tomto období omezovala pouze na rychlé přesuny kousek od hranic Československa a poté následoval rychlý návrat zpět na polské území. Sovětům na vojenské přítomnosti evidentně záleželo. Byla dohodnuta i spolupráce¹³ se sovětskými pohraničními složkami, na jejímž základě¹⁴ byl 4. září přesunut do Kapušan motorizovaný pluk Rudé armády, který se měl zapojit do akcí proti UPA. Bedřich Reicin jakožto náčelník Hlavní správy obranného zpravodajství¹⁵ hlásil prezidentu republiky i informaci o tom, že do prostoru v okolí Prešova byly vyslány k likvidaci banderovců jednotky Rudé armády v síle pluku a to včetně několika tanků.¹⁶

Tvrzení polského historika Grzegorze Motyky, jenž se problematice UPA a OUN v kontextu střední a východní Evropy dlouhodobě věnuje, je s ohledem na geopolitické směřování celého regionu střední a východní Evropy závažné. Motyka uvádí, že zprávy o průniku jednotek UPA na Slovensko měly vzbudit znepokojení dokonce přímo u Lavrentije Beriji.¹⁷

Sovětský svaz sice zvítězil v druhé světové válce, ale jinak nebyla jeho situace záviděníhodná, panovala trvalá obava z vzestupu nacionalismu porobených národů na obrovské ploše SSSR. Z tohoto scénáře měla obavy i sovětská totalitní mašinérie i přesto, že pro ni lidský život neznamenal prakticky nic. Stalinova drastická národnostní politika vzbuzovala odpor dlouhodobě, docházelo k deportacím celých etnik v jen těžko představitelných podmínkách. Ve středovýchodní Evropě dokonce od jistého momentu hrozilo, že pokud by se sblížil proud ukrajinských a polských nacionalistů (a přes veškeré vzájemné neshody a krvavé střety k tomu někdy při jednorázových akcích i docházelo – pozdější polský komunistický prezident a generál Wojciech Jaruzelski¹⁸ byl jako mladý voják při své službě dokonce společné kooperace ukrajinských a polských¹⁹ nacionalistů i očitým svědkem), tak ani zaběhlé propracované metody sovětských represivních složek by nemusely být schopny tak masivní odpor potlačit. I proto byl pro Moskvu jakýkoliv projev nacionalismu vnímán jako smrtelné nebezpečí.²⁰

Historik Šmigel v roce 2007 doložil, že do oblasti působení UPA byla dopravena i speciální skupina funkcionářů NKVD.²¹ Šmigel konkrétně uvádí tato zjištění: „*Na Slovensko byl ze SSSR*

¹³ ŠTAIGL, J.: *Spolupráca vojenských jednotiek ČSR, Poľska a ZSSR v akciách proti UPA na východnom Slovensku v rokoch 1945–1947*. *Vojenská história* 15, 2011, No. 2, s. 77–78.

¹⁴ ŠMIGEL, M.: *Banderovci na Slovensku (1945–1946): K problematike činnosti a propagačných antikomunistických aktivít oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády*. In: Šmigel, M. (ed.): *Radikálny socializmus a komunizmus na Slovensku (1918–1989)*. Spoločnosť medzi demokraciou a totalitou. Banská Bystrica a Bratislava 2007, s. 143.

¹⁵ Obranné zpravodajství (OBZ) byla tajná služba, která působila v armádě v letech 1945–1950 a byla předchůdkyní vojenské kontrarozvědky. Vznikla u I. československého armádního sboru v Sovětském svazu jako samostatná složka na základě rozkazu velitele sboru generála Ludvíka Svobody ze dne 7. ledna 1945. Přednostou oddělení obranného zpravodajství armádního sboru se stal nadporučík v záloze Bedřich Reicin, jeho zástupcem poručík JUDr. Karel Vaš. Konstituování OBZ se stalo důležitou součástí snahy sovětského vedení vytvořit si v osvobozeném Československu podmínky pro uplatňování vlivu v armádě i v ostatních oblastech života společnosti. SCHELLE, K. – TAU-CHEN J. (eds.): *Encyklopedie českých právních dějin. Svazek XVI*. Plzeň 2015, s. 643–644.

¹⁶ VHA, f. VKPR, k. 1, č. j. 6614/I-a – tajné zprávy 1945, Banderovské tlupy na Slovensku – přehled za měsíc září 1945. Zpráva VKPR z 8. října 1945, s. 3.

¹⁷ MOTYKA, G.: *Ukrajinska partyzantka 1942–1960. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i Ukraińskiej Powstańczej Armii*. Varšava 2006, s. 592.

¹⁸ Dále k tématu viz KOWAL, P. – CIEŚLIK, M.: *Jaruzelski: życie paradoksalne*. Krakov 2015.

¹⁹ KOSMAN, M.: *Dějiny Polska*. Praha 2011, s. 340.

²⁰ ŘEPA, T.: *Banderovci. Politické souvislosti, následky zneužití tématu komunistickou propagandou, návaznost na hybridní konflikt v současnosti*, s. 96.

²¹ ŠMIGEL, M.: *V boji s banderovci na Slovensku (1945–1947). Aktivita československých bezpečnostních složek proti UPA – spolupráce s Polskem a SSSR*. In: Volná, K. (ed.): *Aktivita NKVD/KGB a jejich spolupráce s tajnými službami střední a východní Evropy 1945–1989*. Praha 2009, s. 217–226.

vyslán jeden motorizovaný pluk ze 4. obrněné armády a zároveň speciální oddíl²² z 9. gardové armády. Nervózní reakce Sovětů pramenila z neznalosti záměrů a sil UPA. Dokonce nevylučovali, že může jít o pokus probít se do Zakarpatska. Do oblasti působení útočících banderovců byla dopravena i speciální skupina funkcionářů sovětského NKVD. Je velmi zajímavé, že o činnosti sovětského vojenského oddílu a agentů NKVD (v procesu zneškodňování banderovských skupin) československé dobové dokumenty až záhadně mlčí.²³

Pro další bezpečnostní opatření a potírání ze strany státních orgánů je stěžejní výnos č. Z/I-38105/45-9 s příkazy a instrukcemi ze dne 29. listopadu 1945, vydaný ministerstvem vnitra, v předmětu výnosu byl uveden doslovně (tedy i se zkomolením v označení UPA) následující název: „*Vlasovci, Sičovci a Banderiovci – potírání band.*“²⁴

Ve znění výnosu jsou obsaženy i tyto leckdy velmi zavádějící a nepřesné informace: „*Z rozbité a rozprchlé Vlasovovy armády zbylo na území Československé republiky několik tisíc osob, které se pohybují nezřídka v uniformách příslušníků Rudé armády, a opatření falešnými doklady, pořízenými Němci pro jejich záškodnickou činnost v týlu Rudé armády, páchají loupeže, násilí, teror, ba i vraždy. Týmž způsobem si vedou ukrajinští nacionálně fašističtí Sičovci a Banderiovci, kteří terorizují části východního Slovenska. K jejich likvidaci po odchodu osvobozené Rudé armády musí být přikročeno s největší rychlostí a rozhodností. V případě, že tlupy, nebo jednotlivci použijí zbraně, skolte útočníky na místě. Postupujte proti tlupám sebevědomě, rázně a bezohledně. Kdo nepoužije při pronásledování tlup v sebeobraně zbraně, ale bude se chovat pasivně, vyhýbat se zásahu a neposkytne osobám postiženým lupiči dožadované pomoci v době, co nejkratší, bude suspendován, postaven před vojenský soud jako soud válečný a bude potrestán podle vojenského trestního zákona.*“²⁵

Signifikantní je i dovětek na závěr výnosu: „*Všechny osoby, které poskytnou úkryt nehlášeným sovětským občanům, kteří podléhají povinnosti návratu do SSSR a tímto jejich evidenci zneumožňují, budou přísně potrestány.*“²⁶

Polsko se nacházelo v roce 1946 na jakémisi rozcestí, přesto už bylo víceméně dáno, kterým směrem se po válce vydá. Ne všichni se s prosovětským směřováním byli ochotni smířit. Když se vrátíme k postavě, o které už byla v úvodu řeč, tak Józef Kuraś alias Ogień v květnu 1945 vytvořil partyzánský oddíl *Błyskawica* na polsko-slovenském pomezí (Orava) a jeho hlavním heslem bylo: „*Polsko bez komunistů*“. Na začátku roku 1946 měl k dispozici už více než 500 dobře vyzbrojených osob a k tomu síť místních informátorů. Tato skupina nebojovala jen proti komunistům, ale i polským Židům a dokonce v individuálních případech pronásledovala i Slováky a několik připravila o život. Zlikvidováni byli až v únoru 1947.²⁷

V letech 1945 až 1947 Józef Kuraś spolu se svojí skupinou mnohokrát přepadl obce severní Spiše a Horní Oravy. Většina nájezdů byla spojená s fyzickým násilím a výhrůzkami. 24. ledna 1946 se do obce Trybsz dostavila skupina asi 30 mužů, kteří se představili jako polští důstojníci

²² VHA, f. VKPR, k. 1, č. j. 4996/1 a – tajné zprávy 1945. Zprávy z východního Slovenska z 6. září 1945.

²³ ŠMIGEL, Michal: *Banderovci na Slovensku (1945–1946): K problematice činnosti a propagačních antikomunistických aktivit oddielov Ukrajinskej povstaleckej armády*, s. 143.; ŘEPA, T.: *Banderovci. Politické souvislosti, následky zneužití tématu komunistickou propagandou, návaznost na hybridní konflikt v současnosti*, s. 96.

²⁴ ABS, f. 307, inv. j. 307-102-1, Různé pokyny a směrnice ve věci opatření proti banderovcům v letech 1945–1949, s. 5–6.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ ŠTAIGL, J.: *Bezpečnostná situácia v pohraničných oblastiach Oravy a Spiša v rokoch 1945–1947*. Vojenská história 12, 2008, No. 2, s. 84–107; ANDRAŠ, M.: *Zo spomienok československého konzula v Katoviciach (1947–1950)*. Česko-slovenská historická ročenka, 2010, s. 279–312.

Armie Krajowy (AK), za kterou se Kuraš a jeho muži často vydávali a která přitom byla zrušena už v lednu 1945. V ten den napadli Pavla Bizuba v jeho mlýně, na místě ho před očima rodiny zastřelili a ukradli mu věci, které měl při sobě. Jeden z nejtragičtějších případů se odehrál 15. dubna 1946, kdy oddíl *Błyskawica* přepadl obec Nowa Białka, vyraboval 6 domů a odvekl sebou 4 Slováky (Jána Ščureka, Jána Kraka, Jozefa Chalupku a Jána Lapšanského), kteří byli následně zavražděni.²⁸

Mnoho dalších násilností bylo spojeno s okrádáním vesničanů, 28. května 1946 vešlo do obce Kacvín asi 100 mužů v polských uniformách a okradli obyvatele dvou domů, o 3 dny později se to opakovalo ve vesnici Fridman, kde se stalo cílem loupeže hned 6 domů s jejich obyvatelstvem. Kuraš navíc působil negativně na místní i dál tím, že svým obětem často předkládal výhružné listy. V takových dokumentech požadoval vysoké obnosy peněz a docházelo díky tomu i k dalším paradoxním situacím. V případech, kdy oběť zaplatila, byla stíhána polskými bezpečnostními orgány za podporu „protikomunistického odboje“, v případech, kdy nezaplatila, hrozila jim smrt a vyrabování domu Kurašovou bandou.²⁹

Kurašův oddíl se však postupně dostával do izolace a zaměřili se na něj vládní síly polského komunistického zřízení, o čemž i informovali československou stranu.³⁰ Ogień se nakonec při závěrečné akci rozhodl v beznadějném obklíčení vojáky a policisty sáhnout si na život vlastní rukou a zemřel po převozu do nemocnice. Dodnes bývá za svůj protinacistický a protikomunistický odboj některými polskými politiky uctíván (k jeho památníku v Zakopaném položil květiny i bývalý polský prezident Lech Kaczyński), o negativních stránkách jeho činnosti se přitom moc nemluví. Jeho osud tedy připomíná i některé významné postavy UPA včetně velitele Romana Šucevyče³¹, který zahynul v obklíčení jednotek NKVD a MGB v roce 1950.

Dění v Polsku se Československa ve svých dozvucích v pohraničí rozhodně dotýkalo. Plak na ukrajinské nacionalisty se v roce 1946 postupně zvyšoval, přesto jim nepřehlednost situace a roztržštěnost nasazení polských vládních sil, pro které bylo prioritní dostat pod kontrolu domácí polské odbojně živly, umožňovala organizovaně a odhodlaně bojovat. Ve svém odporu si UPA v některých momentech vedla tak úspěšně, že oddíl polské armády byl v březnu 1946 v oblasti Medzilaborců nucen ustoupit až za hranici s Československem. Ministerstvo národní obrany následně reagovalo

²⁸ LEPIŠ, J.: *Československo-polský spor o severný Spiš a hornú Oravu do roku 1947 a podpísanie priateľskej a spojeneckej zmluvy medzi Československom a Poľskom*. In: Syrný, M. (ed.): *Slovensko a Európa v roku 1947*. Banská Bystrica 2018, s. 202.

²⁹ Tamtéž, s. 201.

³⁰ VHA, f. Ministerstvo národní obrany 1946, k. 12, č. j. 10250 taj. Likvidace bandy Ogień na Oravě – přípravy, protokol z 3. listopadu 1946, s. 1–2.

³¹ Roman Šucevyč (30. červenec 1907–5. březen 1950) byl historicky prvním velitelem UPA, která vznikla jako vojenská odnož OUN během druhé světové války. Pocházel ze západní Ukrajiny a už od mládí byl zapáleným ukrajinským vlastencem a posléze nacionalistou. Ovlivnilo jej i to, že se znal se zakladatelem OUN Jevhenem Konovalem. Svůj život podřídil myšlence boje za nezávislou Ukrajinu. Již od 20. let se osobně zapojoval i do teroristické činnosti. Vojenskou službu absolvoval v polské armádě. V roce 1934 byl zatčen v souvislosti s atentátem na polského ministra vnitra Bronisława Pierackého, byl sice propuštěn kvůli nedostatku důkazů, ale poté opětovně zatčen kvůli chování u soudu. Během štěpení v OUN si vybral Banderovu radikálnější frakci. Účastnil se i neúspěšného povstání Karpatké Síče na Podkarpatské Rusi v Československu v předvečer války. Zbytky povstalců nakonec zlikvidovala maďarská armáda, která Podkarpatskou Rus okupovala. Šucevyč byl ve spojení s Němci a jejich rozvědkou, ovšem jen dokud to vypadalo, že by ukrajinské věci mohli pomoci a umožnili vznik Ukrajiny. Když se to nestalo a tisíce banderovců byly popraveny a uvřzeny do koncentračních táborů, vypukl boj OUN a její vojenské odnože UPA, vzniklé v roce 1942, proti všem. Nejzaruputileji po opětovném přechodu fronty proti sovětské okupační správě (která se k Ukrajincům chovala velmi nevybíravě) a sovětským a polským komunistům. Fanatický organizovaný odpor s postupně slábnoucí intenzitou pokračoval až do roku 1950 a právě smrt Šucevyče v obklíčení sovětskými bezpečnostními jednotkami v roce 1950 je symbolickým zlomem a koncem organizovaného odporu UPA.

opatřením, že s polským vládním vojskem má být zacházeno jako se spojencem a že proti banderovcům má být zakročeno všemi dostupnými prostředky dle dříve vydaných rozkazů.³²

K situaci v Polsku je důležité uvést a zdůraznit, že občanská válka probíhala na východních územích prakticky nepřetržitě a velmi intenzivně. Asi 100 tisíc partyzánů většinou z AK, tedy bývalé Zemské armády, se zbrani v ruce oponovalo novému režimu – státní moc proti nim zorganizovala velikou sílu, uvádí se asi 300 tisíc vojáků Rudé armády a více než 200 tisíc příslušníků sovětské tajné policie NKVD a dalších bezpečnostních složek (GRU, Smerš), minimálně 200 tisíc polských vojáků a 120 tisíc příslušníků politické polské policie. Boj nemohl být jiný než jednostranný. Uvádí se také jen počet padlých příslušníků z komunistických útvarů, což bylo asi 30 tisíc. U nekomunistů šlo s velkou pravděpodobností o daleko větší číslo. Navíc se zavíralo, soudilo a popravovalo, vrcholem pak byly deportace do sovětských táborů.³³

Dopad vnitřní polské politické situace na Československo v roce 1946 byl podobný jako v roce 1945, situace se v Polsku dramaticky změnila až s rokem 1947 v momentě, kdy bylo ukončeno potlačování vnitřní polské opozice a bezpečnostní síly se naplno mohly soustředit již i na eliminaci OUN a UPA. Polská přesídlovací politika však přesto do československých poměrů zasáhla i v roce 1946. V důsledku stupňujícího se tlaku na přesídlení a vyvrcholení deportací v Polsku část etnika Lemků koncem roku 1945 a začátkem roku 1946 začala masově opouštět svoje sídla a zamířila do pohraničních okresů východního Slovenska (zejména okresy Snina, Medzilaborce a Svidník).³⁴

Československá armáda operující v tomto prostoru proti jednotkám UPA přinášela množství zpráv o přechodu hranic polskými utečenci. Prostřednictvím utečenců, ale i za pomoci jiných zdrojů, armádní zpravodajské orgány získávaly zprávy o skutečné situaci v polském pohraničí, které ihned odevzdávaly na příslušná místa. Například: „*Vě dnech 21. až 23. ledna 1946 vystěhovalo polské vojsko v prostoru Sanok obyvatelstvo ukrajinské národnosti. Vystěhování bylo provedeno násilným způsobem, domy Ukrajinců zapečetěny a oni samotní odevzdáni ruské přesídlovací komisi.*“³⁵

„*Polské jednotky mají zvláštní oddíly – tzv. Kárné expedice. Tito příslušníci chodí v civilním oděvu a jsou největším postrachem pro ukrajinské obyvatelstvo v Polsku pro své nelidské zacházení s nimi. 28. ledna 1946 Dimitrij Kučeriak, Ukrajinec, ilegálně překročil naše státní hranice. Zpět se vrátit nechce, protože Poláci vystřelili jeho rodinu a zapálili celou jeho rodnou vesnici Karlekiv. V domech shořelo údajně 60 lidí a 250 dalších bylo zastřeleno. Zbytek obyvatelstva polští vojáci odvěkli sebou.*“³⁶ Obdobné informace přicházely začátkem roku 1946 téměř denně.³⁷

Československá vláda se na návrh ministra zahraničních věcí 23. dubna 1946 usnesla, že souhlasí s tím, aby pro vyšetřování a urovnávání drobných incidentů na československo-sovětských hranicích byla zřízena prozatímní smíšená československo-sovětská komise složená ze zmocněnců jmenovaných na obou stranách z pohraničních stráží.³⁸

³² SNA, f. Předsednictvo Slovenské národní rady (SNR), č. j. 926/Taj. 1. odd. 1946, sk. 269, Banderovci na východním Slovensku – opatření z 30. března 1946; ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Výbrané politické a vojenské aspekty*, s. 127.

³³ VEBER, V.: *Konec druhé světové války a sovětizace střední Evropy*. Paměť a dějiny 9, 2015, No. 2, s. 9.

³⁴ ŠMIGEL, M. – KRUŠKO, Š.: *Opcia a presídlenie Rusinov do ZSSR (1945–1947)*. Bratislava 2011, s. 72.

³⁵ *Vojenský historický archiv Bratislava* (dále jen VHA Bratislava), f. Operace „Banderovci“ 1945–1948, k. 78, č. j. 371, Situační zprávy od 8. do 13. února 1946 pro velitelství v Humenném; ŠMIGEL, M. – KRUŠKO, Š.: c. d., s. 72.; ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Výbrané politické a vojenské aspekty*, s. 127.

³⁶ VHA Bratislava, f. Operace „Banderovci“ 1945–1948, k. 51, č. j. 177, Situační hlášení skupiny ZPU odd. OBZ od 25. do 28. ledna 1946; ŠMIGEL, M. – KRUŠKO, Š.: c. d., s. 72.

³⁷ ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Výbrané politické a vojenské aspekty*, s. 128.

³⁸ VHA, f. Ministerstvo národní obrany 1946, k. 2, č. j. 839/dův./46, Usnesení 52. schůze druhé vlády ze dne 23. dubna 1946, s. 2.

V Českém Těšíně proběhlo 5. května 1946 jednání o vzájemné československo-polské součinnosti při likvidaci ilegálních ozbrojených tlup v pohraničí. Československo zastupoval plk. Jan Heřman³⁹, polskou stranu plk. Gregorz Korczyński⁴⁰. Polské vyjádření hovoří o 11 velkých ozbrojených tlupách od Dukly na východ a 3 na západ, ale i o přítomnosti dalších menších ozbrojených organizací: „*Není vyloučeno, že při vedení partyzánského způsobu boje, budou se odbojové tlupy stěhovat zalesněným terénem do míst menšího odporu a tak lze očekávat, že se budou uchýlovat i na území ČSR. Současně s akcí proti odbojníkům provádí se vysídlování ukrajinského obyvatelstva z polského území na území SSSR. Tím budou odbojníci zbaveni místní podpory a zásobování, budou izolováni na menších prostorech a budou nuceni si vyhledat jiné základny i mimo polské území. Od 10. května 1946 bude zesílena polská akce v prostoru Nový Targ, k čemuž si vyžádá Polsko naši spolupráci.*“⁴¹

O polských cílech se uvádí: „*Úmyslem polského vedení je, aby současnou likvidací všech míst, kde bandy byly zjištěny, bylo dosaženo jejich zničení v nejbližší době. Polští zástupci prohlásili, že tyto operace budou provádět ve formě obkličování, to jest vytvoření kotlů, v nichž zničení band bude provedeno. Není úmyslem polského vedení zatlačovat bandy na naše území, ačkoliv během bojů nevylučují možnost, že bandy vkročí na území ČSR. Akce je dle plk. Korczyńskiego synchronizována s Rudou armádou.*“⁴²

Zajímavým dokladem tehdejšího dynamicky se měnícího geopolitického klimatu, kdy bylo Československo na rozhraní mezi západním a východním směřováním, je dochovaný protokol o prověřování poněkud absurdní informace, že mělo dojít ke shození 100 kg salámu a dalších potravin angloamerického původu v okrese Bardejov – to vše pro banderovce jako západní pomoc při jejich pohybech v Československu. Vzápětí bylo zjištěno a konstatováno, že se tato informace nezakládá na pravdě. Studená válka doslova klepala na dveře, protokol přitom pochází už z května 1946.⁴³

Svědectvím o tehdejší situaci je i leták, který ukrajínští povstalci šířili při svých pohybech před volbami v květnu 1946 s následujícím zněním ve slovenštině: „*Utláčené národy spojte sa do boja Sloboda národom! Proti bolševickým imperialistom! Sloboda jednotlivcovi! Upozornu-*

³⁹ Jan Heřman (6. prosinec 1889–23. leden 1972) byl plukovníkem generálního štábu československé armády, na Podkarpatské Rusi působil v březnu 1939 jako hlavní styčný důstojník pro styk s maďarskou armádou. Během první světové války působil jako důstojník střeleckého pluku, již 29. října 1918 se dobrovolně přihlásil do řad vznikající čs. armády, válečnou školu absolvoval s velmi dobrým prospěchem, byl výborně jazykově vybavený a působil i jako vojenský atašé v Budapešti. Sehrál důležitou roli vyjednávče při bojích s Maďary v březnu 1939. Během války byl nacisty internován kvůli své židovské manželce v pracovním táboře. Po válce opět nastoupil k armádě a podílel se mimo jiné i na řízení operací proti banderovcům na Slovensku v roce 1947 jako velitel skupiny Ocel již v hodnosti brigádního generála. Bezprostředně po únoru 1948 byl dán do výslužby.

⁴⁰ Gregorz Korczyński (17. červen 1915 – 22. říjen 1971) byl polský generál a náměstek ministra národní obrany, účastník španělské občanské války a partyzánských aktivit v Polsku a ve Francii během druhé světové války. Zapojil se rovněž do příprav na odsun ukrajinského etnika z jihovýchodního Polska v rámci akce Visla. Byl rozhodně spřízněný s komunistickou stranou a jejími významnými činiteli. V roce 1950 byl však zatčen a odsouzen na doživotí za údajné vraždění zejména Židů a jiných Poláků. Trest však byl nakonec po stížnosti zrušen a celé vyšetřování označeno za předpojaté. V 60. letech se tak Korczyński vrátil do vysokých velitelských funkcí a stal se dokonce náměstkem ministra obrany. V prosinci 1970 velel jednotkám, které potlačovaly nepokoje dělníků na baltském pobřeží, proto byl raději následně přesunut jako velvyslanec do Alžírka, kde zemřel.

⁴¹ VHA, f. VKPR, k. 4, č. j. 101, Zpráva pro pana prezidenta republiky. Česko-polské jednání v Těšíně z 6. května 1946, s. 1; ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Vybrané politické a vojenské aspekty*, s. 128.

⁴² VHA, f. VKPR, k. 4, č. j. 101, Zpráva pro pana prezidenta republiky. Česko-polské jednání v Těšíně z 6. května 1946, s. 2; ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Vybrané politické a vojenské aspekty*, s. 128.

⁴³ ABS, f. 307, sign. 307-97-1, Zásobování banderovců – prověření zprávy z 2. 5. 1946, s. 10; ŘEPA, T.: *Banderovci v Československu 1945–1947. Vybrané politické a vojenské aspekty*, s. 121.

jeme Vás, že my, ukrajinskí povstalci, prišli sme k Vám aby rieknúť Vám slovo pravdy pre hrobárov národov a jednotlivcov – bolševických imperialistov. K Vám prišli sme, ako hostia a nie ako vrahovia. My bojujeme proti tomu vrahovi, ktorý aj nad Vašou Vlastou zatisňuje okupantské zotročenie. Preto nevystupujte proti nám a presvedčite k tomu všetkých Vašich priateľov. Neuposlúchnite nákazov stalinských komisárov, ktorí chcú Vás násiliť proti ukrajinským povstalcom. Sabotujte nákazy bolševických komisárov a ich agentov. Tým sa pričinite do suverenity Vašej Vlasti. Pomáhajte čím môžete ukrajinským povstalcom – ktorí bojujú proti okupácii bolševickej. Smrť bolševickým tyranom! UKRAJINSKÍ POVSTALCI⁴⁴

Komunisté na Slovensku ve volbách neuspěli. Na Slovensku dominantně vyhrála⁴⁵ volby Demokratická strana (celkově 61,43 %) a slovenští komunisté skončili s velkým odstupem (30,48 %) až druzí. Následky na sebe nenechaly dlouho čekat. Komunistická propaganda poté převzala tezi, že banderovci otevřeně pro Demokratickou stranu agitovali, což je prokazatelná lež.⁴⁶ Pro komunisty se po volbách stali banderovci ještě větší hrozbou a zdůrazňovaným nebezpečím – výtečným propagandistickým tahákem. Problematika ukrajinského nacionalismu a jeho projevy v poválečném Československu se velmi hodila také k diskreditaci ostatních politických stran Národní fronty.⁴⁷ Předzvěst studené války a bipolárního rozdělení světa se dá vysledovat v tomto období i v diskreditačních kampaních vůči politickým rivalům komunistů.

Přínosným je i další leták, kterým se UPA obracela především na československé vojáky: „Česi a Slováci! Keď budete stát na svojich hraniciach v Karpatoch, z ich hrebeňov uvidíte, ako každú noc horia domy, ba celé dediny na priestore 800 km od karpatských hrebeňov po nižný tok rieky Bug. Poďívajte sa, ako tam poľsko-bolševické vojsko vyhánajú na sneh a mráz ľudí a mordujú ich, ako tam starci, ženy a deti utekajú po lesoch v treskúcej zime, aby si zachránili holé životy, je to horšie ako za tatárskej pohromy. Také brutálne násilie, ako masové vraždy pokojného obyvateľstva, uväzňovania, odstreľovania, vyvážanie na Sibír a na ostrovy severného ľadového oceánu, vyhnanstvo do koncentračných táborov, drancovanie a teror deje sa dnes v celej Ukrajine! Nech to bude výstrahou všetkým národom, ktorí ešte nepoznajú bolševickú praktiku zblízka. Pamätajte, že taký istý strašný osud čaká v budúcnosti i Vaše národy len čo sa bolševické jarmo nad Vami upevní. Moskovskí bolševickí imperialisti taký osud pripravujú celej Európe. Preto dnes prvou povinnosťou všetkých slobodomylných skutočne demokratických národov je: postaviť sa spoločne do obrany a boja proti nebezpečeniu nového červeného – fašistického totalného tyranstva, aké nesie celému svetu moskovský imperializmus.“⁴⁸

Na závěr si můžeme vypůjčit slova Winstona Churchilla z jeho slavného projevu 5. března 1946 v americkém Fultonu, v němž byl poprvé použit termín „železná opona“. Churchill obvinil SSSR ze zavádění totalitních systémů v zemích pod svým vlivem a z vměšování do vnitřních záležitostí dalších evropských zemí: „Od Štětína na Baltu po Terst na Jadranu se napříč evropským kontinentem spustila železná opona. Za touto linií leží všechna hlavní města starobylých států střední a východní Evropy, Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť,

⁴⁴ SNA, f. Povereníctvo vnútra – sekr., k. 74, inv. č. 99.

⁴⁵ Detailně k průběhu volební kampaně v roce 1946 a jejím výsledkům viz SYRNÝ, M.: *Slovenskí demokrati '44–48: kapitoly z dejín Demokratickej strany na Slovensku v rokoch 1944–1948*. Banská Bystrica 2010, s. 218–259.

⁴⁶ Tyto živé informace o údajném provázání banderovců a Demokratické strany prezentovaly i některé publikace dokonce až hluboko v 60. letech, kdy se celospolečenské klima znatelně měnilo a veřejnost se mnohdy oprávněně ptala, jak se některé události doopravdy udály bez ohledu na oficiální povolený režimní výklad. KAUCKÝ, F. – VANDŮREK, L.: *Vě znamení trojzubce*. Praha 1965, s. 39.

⁴⁷ ŘEPA, T.: *Banderovci. Politické souvislosti, následky zneužití tématu komunistickou propagandou, návaznost na hybridní konflikt v současnosti*, s. 102.

⁴⁸ SNA, f. Povereníctvo vnútra – sekr., k. 74, inv. č. 99.

*Sofie, všechna tato slavná města a obyvatelstvo kolem nich leží uvnitř toho, co musím nazvat sovětskou sférou vlivu, a jsou předmětem prohlubující se kontroly Moskvy.*⁴⁹

Závěrem

V této studii jsem se čtenáře pokusil seznámit s existencí několika signifikantních československo-polských a sovětských jednání a dohod těsně po skončení druhé světové války. Některé byly pochopitelné a nebylo důvod se jimi zabývat (například řada dohod o navázání spolupráce v určité oblasti či například navázání leteckého spojení mezi konkrétními městy), naopak jiné z nich byly svým vyzněním a nestandardním obsahem rozhodně problematické a dobře dokládají, že Moskva a Moskvou dosazení polští komunisté měli eminentní zájem na navázání spolupráce v bezpečnostní oblasti s Československem. To už sebou ovšem neslo i uplatňování politického vlivu a v případě Sovětů to znamenalo i další sovětskou vojenskou přítomnost v regionu. To vše za situace, kdy by si československá armáda měla s jakoukoliv hrozbou zvenčí poradit sama a ministr obrany také několikrát při svých vystoupeních zdůraznil, že armáda je soběstačná.

Vnitropolitická situace byla sama o sobě dosti složitá, českoslovenští komunisté se snažili využít každou záminku k útoku na své politické konkurenty v rámci stran Národní fronty, postupně ovládli silové rezorty, přičemž klíčové byly výsledky prvních poválečných parlamentních voleb v květnu 1946. V tomto období před nástupem komunistů k moci byly vazby na komunistické představitel z okolních zemí dalším ze symptomů postupného konce demokratického zřízení v Československu, které vygradovalo převratem v únoru 1948. Ve studii je obsažena i jakási sonda do dění v příhraničí, zejména slovensko-polském, kde ani dlouho po přechodu fronty nebylo bezpečno. Netýkalo se to však jen asi neznámějších formací UPA a OUN známých pod názvem banderovci, ale mnoha dalších různorodých a na odlišném stupni organizovaných skupin. Oddíl *Błyskawica* Józefa Kuraše byl tím neznámějším zase na straně polských protikomunistických kruhů. A někde mezi nimi oscilovalo i velké množství domácích i zahraničních elementů, kterým nešlo vůbec o politiku, ale páchaly obyčejné kriminální delikty, zejména majetkové povahy v oblastech, které teprve čekaly na nastolení skutečného mírového pořádku. I s ohledem na tuto skutečnost je jasné, že civilní obyvatelstvo touto situací trpělo. Při řešení tohoto stavu však byla více akcentována politika a vliv SSSR než postupná konsolidace poměrů skutečně účinnými opatřeními a posílením vlastních bezpečnostních složek v ohrožené oblasti, což se naplno projevilo hned v následujícím, zejména na Slovensku vojensky i politicky turbulentním, roce 1947.

Mgr. Tomáš Řepa, Ph.D.
Katedra teorie vojenství
Fakulta vojenského leadershipu
Univerzita obrany v Brně
Kounicova 65
662 10 Brno
Česká republika
e-mail: tomrepa@seznam.cz

⁴⁹ BÍLEK, J. – LÁNÍK, J. – ŠACH, J.: c. d., s. 8–9.